

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/Issue 15 (Nisan/April 2024), s. 1590-1604.

Geliş Tarihi-Received: 06.03.2024

Kabul Tarihi-Accepted: 03.04.2024

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1448248

Türkiye'nin Terörle Mücadele Tarihinde Savunma Sanayinin Rolü: BMC Örneği

The Role of the Defense Industry in the History of Turkey Counter-Terrorism: BMC Example

Fatma TOMBAK*

Öz

Savunma sanayi bir ülkenin birçok yönden ihtiyacını karşılayan önemli bir sektördür. Bunlar arasında en önemlilerinden biri güvenlik güçlerinin ihtiyaç duyduğu Zırhlı Muharebe Araçları (ZMA) ve Zırhlı Personel Taşıyıcılarıdır (ZPT). Bu çalışmada Türkiye'nin terörle (PKK ile) mücadelesinde ihtiyaç duyulan özelliklerde ZMA ve ZPT üretimi konusunda savunma sanayi alanında faaliyet gösteren BMC'nin Türk savunma sanayisine katkıları üzerinde durularak millî ve yerli savunma sanayinin önemi ifade edilecektir. Türkiye'nin 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren yaşadığı PKK terörünün tarihi süreci çalışmada kısaca ele alınarak güçlü bir ordunun ve savunmanın yerli ve millî kaynaklarla gerçekleştirilmesinin ve karşılanmasının Türkiye için önemi ortaya konulacaktır.

Türkiye, PKK gibi terör örgütlerinin sürekli saldırılarına maruz kaldığı ve istikrarsız yönetimlerin olduğu (Irak, Suriye gibi) komşulara sahip olduğu için sürekli iç-dış tehditlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu yüzden Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu savunma araçlarını yerli imkanlarla karşılaması ülkenin daha etkili mücadele etmesinde önemli bir paya sahip olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışma, savunma tarihi, terörle mücadele tarihi, yerli ve millî sanayiye ilişkin literatürü zenginleştirirken, bu ve benzeri çalışmalar güçlü bir savunma sanayisinin oluşmasına da değerli ve anlamlı katkılar sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet tarihi, PKK, terörle mücadele, savunma sanayii, BMC.

Abstract

Defense industry is an important sector that meets the needs of a country in many ways. One of the most important among these are Armored Combat Vehicles (ACV) and Armored Personnel Carriers (APC) needed by security forces. In this paper, the importance of the national and local defense industry will be expressed by emphasizing BMC's contributions to the Turkish Defense Industry with the features needed in Turkey's fight against terrorism (PKK) in the production of Armored Combat Vehicles (ACV) and Armored Personnel Carriers (APC). The historical process of PKK terrorism, which Turkey has experienced since the last quarter of the 20th century, will be briefly discussed in the study and the importance of

* Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, AİİT Bölümü Öğretim Görevlisi, e-posta: fatma.tombak@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2439-0173.

having a strong army and defense with domestic and national resources will be revealed for Turkey.

Turkey has been exposed to constant attacks by terrorist organizations such as the PKK and constant internal and external threats since it has neighbors with unstable governments (such as Iraq and Syria). Therefore, it has been determined in the study that Turkey's ability to meet the defense tools it needs with domestic means has an important share in the country's ability to fight more effectively.

While the study will enrich the literature on defense history, counter-terrorism history and domestic and national industry, these and similar studies will make valuable and meaningful contributions to the creation of a strong defense industry.

Keywords: Republic history, PKK, fight against terrorism, defense industry, BMC.

Giriş

Bu çalışmada Cumhuriyet Tarihinde PKK terör örgütünün ortaya çıkışı ve terör saldırıları incelenerek Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) ve güvenlik personelinin (Asker, Jandarma ve Polis Teşkilatları) terörle mücadelede kayıplarını azaltmak için zırhlı araçların, ZMA ve ZPTlerin önemi ortaya konulacaktır. Buradan hareketle de BMC gibi yerli ve millî sanayi şirketlerinin güvenlik kuvvetlerinin ihtiyacını karşılamadaki potansiyeli verilerle değerlendirilip savunma sanayisindeki ilerleme ifade edilecektir. Türkiye'deki PKK terör örgütünün faaliyetleri incelendiğinde el yapımı patlayıcı (EYP), mayın, roketatar gibi silahlarla ve patlayıcılarla güvenlik güçlerine (asker, polis, korucu) terör örgütünün önemli kayıplar verdiği tespit edilmiştir. Bu nedenle çok sayıda güvenlik personelinin ve vatandaşın hayatını kaybettiği 1980'li yıllardan başlamak üzere özellikle 1990'lı yıllarda tırmanışa geçen terör eylemleri karşısında zırhlı araçlar personel kaybını azaltmada önemli bir imkân sağlamıştır. Sürekli iç ve dış tehditlere maruz kalan sıcak çatışmalar yaşayan Türkiye ve TSK yerli ve millî savunma sanayinin güvenlik kuvvetlerinin ihtiyaçlarına göre zırhlı araç, ZMA, ZPT, İHA ve SİHA, üretmesiyle terörle mücadelede terör örgütüne büyük kayıplar verdirmiş ve dünya terör tarihi incelendiğinde en az kayıp veren mücadelelere imza atmıştır.

Terör saldırıları ile mücadelede savunma sanayinin önemli yerli firmalarından biri BMC, TSK'nın istek ve ihtiyaçlarına uygun projelerle üstün koruma, manevra kabiliyeti, güçlü donanımı ve savunma özellikleri, üstün teknolojisiyle zırhlı araçlar üretmiş (ZMA, ZPT) savunma sanayi sektöründe önemli bir partner durumuna yükselmiştir. Bu çalışmada bu konular ele alınarak sahadaki başarıların yerli ve millî savunma sanayisindeki önemi vurgulanacaktır. Ayrıca yerli firmalarla dışa bağımlılığı azaltan, bir savunma sanayi sektörü devlet desteği ile oluşmuş ve kapasitesi güçlenen bu firmalar ihracata da başlayarak Türkiye'nin ekonomik kalkınmasına önemli katkılar sağlamıştır. Bunun yanında güvenlik güçlerinin ihtiyacına uygun özgün tasarımlarla ve donanımlarla üretilen zırhlı araçlar, operasyonlarda ve terörle mücadele sahasında güvenlik güçlerinin başarı kazanmasına da katkıda bulunmuş ve bulunmaktadır.

Bugün gelinen noktada Türk savunma sanayisi küresel bir dönüşüm sürecinden başarıyla geçmektedir. Yerli şirketler son dönemde Türkiye'nin savunma ihtiyaçlarını karşılama konusunda ilerleme kaydetmiş ihracat kapasitelerini arttırmış ve Türkiye'yi dünyanın en büyük 13'üncü askeri ürün ihracatçısı haline getirmiştir (Pirinççi ve Yeşiltaş, 2022, s. 11). Savunma sanayi, kendine özgü özellikleri ile bir ülkenin ekonomik kalkınmasında önemli katkıları bulunan bir sektördür. Bunları ülkenin sanayileşmesi, Ar-Ge faaliyetlerinin artması, teknolojinin gelişmesi, nitelikli iş gücünün yetiştirilmesi, istihdamın artırılması, yerli üretimi artırıp ithalatın azaltılması, ihracatın artması, döviz çıkışını azaltıp enflasyonun düşmesi şeklinde sıralamak mümkündür (Zengin, 2010, s. 12-15).

PKK Terör Örgütü ve Terör Saldırıları

PKK'nın¹ örgütlenme faaliyetlerinde Abdullah Öcalan'ın öncü olduğu görülmektedir. Öcalan ve çevresindeki grup 1973 yılında Çubuk'ta, 1974 yılında Tuzluca'yır'da, 1975 yılında ise Dikmen'de yaptıkları toplantılarla örgütlenme kararı almıştır. Özellikle 1974 yılında Ankara Tuzluca'yır'daki toplantıda Abdullah Öcalan ve arkadaşları² Ankara Yüksek Öğrenim Derneği (AYÖD) etrafında toplanarak Kürdistan meselesini ortaya koyup bu fikir etrafında çalışmaya koyulmuşlardır (Mercan, 2010, s. 64). 1975 yılında Abdullah Öcalan ve Mehmet Hayli Durmuş'un yazdığı 'Kürdistan Devriminin Yolu' adlı kitap, terör örgütünün programı olarak kabul görmüştür. Terör örgütünün program ve dokümanları incelendiğinde Öcalan'ın ve bu örgütün kurucu üyelerinin Marksist-Leninist ideolojinin temsilcileri olduğu görülmektedir. Bu bakımdan örgütün yapısı, seçilen yöntem ve stratejileri klasik Marksist-Leninist örgütlerle aynı olmuştur (Türk, 2018, s. 28).

PKK, ilk eylemini Mayıs 1976'da Halkın Kurtuluşu Örgütü mensuplarından Fevzi Aslansoy'un cenaze töreninde gösteri yaparak³ gerçekleştirmiştir (Şimşek, 2016, s. 116). Ayrıca 27 Kasım 1978 tarihinde Diyarbakır İli, Lice İlçesi, Fis Köyü'nde yapılan toplantıda (ilk kongre) parti kuruluş sürecinin başlatılması, yedi kişilik bir yönetim kurulunun seçilmesi, tüzük ve parti programı benimsenmesi gerçekleştirilmiştir (Mercan, 2010, s. 64). Bu şekilde PKK, 27 Kasım 1978'de Lice'de yapılan bu kongre ile kurulmuştur (Fayganoğlu ve Fayganoğlu, 2023, s. 186).

PKK ilk silahlı eylemini 30 Temmuz 1979'da Şanlıurfa'nın Hilvan ilçesine bağlı Kırbacı köyünde dönemin Şanlıurfa Milletvekili ve Bucak aşireti reisi Mehmet Celal Bucak'a suikast düzenleyerek gerçekleştirmiş ve bu eylemle "Kürdistan İşçi Partisi (PKK)" olarak ismini kamuoyuna duyurmuştur (Şimşek, 2016, s. 117).

PKK ve ASALA örgütlerinin 1980 yılında Lübnan'ın Sayda kentinde, yaptıkları ortak açıklamada, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde sözde Ermeni-Kürt federal devleti kurulması konusunda anlaşmaları belirtilmiştir (Mercan, 2010, s. 70). Bu dönemde Suriye ve Filistin tarafından sağlanan barınma imkanları ve lojistik destek⁴, örgütün kurumsallaşmasına katkı sağlarken (Şimşek, 2016, s. 118), Haziran 1982'de İsrail'in Lübnan'daki Filistin kamplarına saldırı başlatması PKK güçlerinin Suriye ve Kuzey Irak'a taşınmasına neden olmuştur (Türk, 2018, s. 43).

PKK'nın büyüme süreci, 15 Ağustos 1984'te Siirt'in Eruh ilçesi ile Hakkâri'nin Şemdinli ilçesinde eş zamanlı saldırılarla ilk geniş çaplı silahlı eylemini gerçekleştirmesiyle başlamıştır (Cumhuriyet, 18.08.1984; Milliyet 18.08.1984).

PKK'nın özellikle 1980 darbesinden sonra saldırılarını artırdığı ve 1984'ten itibaren terör eylemlerinde doğrudan Türk güvenlik güçlerini hedef aldığı görülmektedir. PKK'nın hedef aldığı unsurlar sivillerden güvenlik güçlerine, kamu binalarından altyapı

¹ Literatürde PKK Terör örgütünün yapısı ve eylemleri hakkında önemli çalışmalar bulunmaktadır. Burada konu kapsamı dışına çıkmamak için PKK'nın yapısı, eylemleri ve tarihçesi kısa bir şekilde aktarılacaktır. Ayrıntılı bilgi için bk. Birand, 1992; İmset, 1993; Özcan, 1999; Tekin, 1999; Şehirli, 2000; Öztürk, 2000; Pirim ve Örtülü, 2000; Kurubaş, 2004; Bruinessen, 2005; Özdağ, 2005; Demirel, 2005; Özdağ, 2007; İşeri, 2008; Perinçek, 2009; Sözer ve Başibüyük, 2011; Özcan, 2012.

² Toplantıya katılanlar: Kesire Yıldırım, Musa Erdoğan, Ali Haydar Kaytan, Haki Karaer, Cemil Bayık, Ali Özer, Kemal Pir ve Mustafa Dere.

³ Abdullah Öcalan örgütün ilk eylemi olan bu gösterisi ile ilgili olarak "Suruçlu Halkın Kurtuluş Örgütü'ne mensup Fevzi Aslansoy'un cenaze töreniydi." ifadelerini kullanarak cenaze töreninin kendileri için ciddi bir politik gösteri olduğunu belirtmiştir (Öcalan ve Küçük, 1993, s. 109).

⁴ Abdullah Öcalan, bir mülakatında, özellikle PKK'nın kuruluşunda en büyük desteğin Suriye'den geldiğini ifade etmiştir (Perinçek, 2009, s. 124).

hizmetlerine kadar çok geniş bir yelpazeye yayılmaktadır (Akdoğan, 2019, s. 83). PKK'nın en çok hedef aldığı unsurlar askerler, askerî timler, jandarma karakolları, askerî araç konvoyları ile polis karakolları ve polis devriye araçları olmuştur (Akdoğan, 2019, s. 126-128). Özellikle EYP, yollara döşenen patlayıcı ve mayınlarla kolluk kuvvetlerine ciddi kayıplar verdiren terör eylemleri gerçekleştirmiştir.

PKK'nın terör eylemlerini gerçekleştirdiği coğrafyanın özellikleri incelendiğinde örgütün silahlı mücadele alanı olarak kırsal alanı hedef seçtiği görülmektedir. Mao'nun "kır gerillacılığı" taktiğini benimsediği anlaşılan PKK'nın bunu seçmesindeki en büyük sebepler kırsalda devlet kontrolünün azalması ve bölgede halkın çoğunluğunun köylerde yaşamasıdır (Şimşek, 2016, s. 121). Kırsaldaki bu eylemlerine örnek olarak 1987 yılı verilebilir. Bu yıl içerisinde PKK eylemlerini arttırmış kırsalda sivil halkı katletmiştir. Terör örgütü 20 Haziran 1987 günü Mardin'in Ömerli ilçesinde 30 vatandaşı katletmiştir. Bu olay örgütün en büyük vahşetlerinden biri olarak tarihe geçmiştir (Hürriyet Gazetesi, 22.06.1987). Yine aynı yıl Temmuz ayında Mardin'de 28, Hakkâri'de 2 vatandaşımız terör örgütü tarafından vahşice katledilmiştir (Tercüman Gazetesi, 10.07.1987).

Terör örgütünün 1992'de eylemsel açıdan zirve noktasına ulaştığı görülmektedir (Şimşek, 2016, s. 123). PKK, mali kaynaklarını arttırmak amacıyla 1990'lı yılların başında sözde vergi toplamaya başlamıştır. Örgütün kâr amacı gütmeyen kuruluşlar (STK) aracılığıyla finansman sağlama stratejisinin hayata geçirilmesindeki ilk adım, 1993 yılında merkezi Belçika/Brüksel'de faaliyete başlayan Avrupa Kürt Dernekleri Konfederasyonu'nun kurulması olmuştur (Şimşek, 2016, s. 124; Kurubaş, 2004, s. 136-139). Örgüt, mali kaynaklarını arttırmak amacıyla 1990'lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde insanları kenevir yetiştirmeye zorlamış, bu üretilen esrar ve diğer temin edilen uyuşturucuların yurt dışına naklini gerçekleştirip örgüt üyelerine Avrupa ülkelerinde uyuşturucu sattırmıştır (Şimşek, 2016, s. 126).

Körfez Savaşı sonrasında Irak'ta yaşanan siyasi boşluktan yararlanan PKK, Irak hükümetiyle iş birliği yaparak ülkenin kuzeyinde etkinliğini ve gücünü arttırmıştır. Bu süre zarfında örgüt büyüyerek Irak-Türkiye sınırındaki Türk Cumhuriyeti'nin karakollarına yönelik saldırılar düzenlemeye başlamıştır (Demir, 2008, s. 79).

1993 yılı Türkiye'deki PKK terörü açısından bir dönüm noktası olmuştur. Cumhurbaşkanı Özal'ın vefatının ardından Demirel'in cumhurbaşkanı, Çiller'in de başbakanlığa getirilmesiyle PKK saldırılarına karşı silahlı çözümün temelleri atılmıştır (Karabulut ve Eryılmaz, 2016, s. 30). Bu politika değişikliğine PKK'nın terör saldırılarını 1992 ve 1993 yıllarında arttırması ve birçok insanın hayatını kaybetmesi zemin hazırlamıştır. 1990 yılı sonrasındaki terör eylemlerinin artmasının en önemli nedeni ise 1991 yılındaki Körfez Savaşı dolayısıyla Irak'ın kuzeyindeki siyasi otorite boşluğunu değerlendiren PKK'nın gücünü ve insan kaynaklarını arttırmasıdır (Yaycı, 2019, s. 337). Bu yıl içerisinde dikkat çeken saldırılardan biri 25 Mayıs 1993'te Elazığ-Bingöl karayolunda seyahat eden 33 silahsız askerinin şehit edilmesidir (Tercüman Gazetesi, 26.05.1993).

PKK terör örgütü 1993 yılı ortalarına kadar daha çok kırsal alanda terör saldırılarını gerçekleştirmiştir. Saldırıların zirve yaptığı 1992'de 523 ve 1993'te 413 saldırı olmak üzere 1984-1994 yılları arası toplamda PKK tarafından 1.862 terör saldırısı gerçekleştirilmiştir (Yeşiltaş vd., 2022, s. 208-209). 1992'de 1097 kişi, 1993'te 1.166 insan PKK saldırılarında hayatını kaybetmiştir. Terör saldırıları karşısında insan kaybının artışları, saldırı sayısındaki artışlarla doğrudan orantılı olduğu görülmektedir. 1984 yılında gerçekleştirilen 33 saldırıda 24 kişi hayatını kaybetmişken 1993 yılında 552 saldırıda, 1.116 can kaybı yaşanmıştır (Yeşiltaş vd., 2022, s. 214). Bu kayıplar karşısında hükümet sert politika takip etmeye başlamış, TSK harekete geçirilmiş ve 1993 yılında sınır

ötesi operasyon düzenlenerek Kuzey Irak'ta PKK'ya ağır darbe indirilmiştir. TSK'nın ve hükümetin operasyonları ve bu kararlı politikaları sonucunda PKK eylemleri ciddi oranda düşmüş ve 1994 yılında 198, 1995 yılında ise 73 terör saldırısı yaşanmıştır (Yeşiltaş vd., 2022, s. 218).

PKK'nın Türkiye'ye yönelik terör kampanyasında üç aşamayı uyguladığı görülmektedir. İlk aşama olan stratejik savunma aşaması, devletin sahadaki üstünlüğüne meydan okumayı, ikinci aşama olan stratejik denge aşaması ise ülkenin belirli bir bölgedeki egemenliğini zayıflatmayı amaçlamaktadır. Son aşama ise örgütün bu alanda tam üstünlüğünü sağlamayı amaçlayan stratejik saldırı aşamasıdır (İletişim Başkanlığı, TY, s. 122). Terör faaliyetlerine yönelik bu üç aşamalı yol haritasına rağmen PKK, kuruluşundan bu yana planladığı ikinci aşamaya dahi ilerleyememiştir. PKK, özellikle 1990'lı yıllarda ve 2000'li yılların başında sınır karakollarına saldırarak bu ikinci aşamaya geçmeye çalışmış olmasına rağmen şu ana kadar Türkiye sınırları içerisinde fiili kontrol ilan edebileceği bir alana hâkim olamamıştır (İletişim Başkanlığı, TY, s. 122). Ancak PKK bu imkânı Irak'ta elde etme imkânı bulmuştur. 1990'larda Irak'ta yaşanan Körfez Savaşı sonrası Irak devleti ülke genelindeki hakimiyetini yitirmiş bundan faydalanan terör örgütü PKK, Türkiye-Irak ve Irak-İran sınır hatlarının Irak tarafındaki belirli bölgelerde önemli bir etki sahasına sahip olmuştur. PKK, Körfez Savaşı'ndan bu yana Irak'ın zayıf devlet kapasitesinden yararlanarak bölgede hakimiyet sağlamaya çalışmış ve bugüne kadar bu konumunu sürdürmüştür. Sonuçta PKK bir terör örgütü olarak geniş toprakları kontrol edebilecek askerî yeteneklere (insan kaynakları ve teknoloji) sahip olamamıştır (İletişim Başkanlığı, TY, s. 123).

Silahlı grubun faaliyetlerinin yanı sıra, PKK'nın siyasi kanadı olarak kabul edilen Halkın Emek Partisi (HEP), Sosyal Demokrat Halkçı Parti ile ittifak halinde 1991 yılında parlamentoya girmiştir. 1993 yılında artan terör saldırıları ve özellikle Elâzığ'da 33 askerin şehit olmasıyla birlikte toplumsal düzeni tehdit eden bu siyasi girişimin devlet tarafından engellendiği görülmektedir. Anayasa Mahkemesi, kamuoyunda geniş çaplı öfkeye neden olan terör eylemleri ardından terörle bağlantısı nedeniyle 1993 yılında HEP'i kapatmıştır (Fayganoğlu ve Fayganoğlu, 2023, s. 189).

1990'ların sonunda PKK'ya karşı yürütülen başarılı operasyonlar ve Türkiye'nin Suriye hükümetine baskı kurup Öcalan'ın sınır dışı edilmesi yönündeki talepleri üzerine terör örgütü lideri 1998'de Suriye'den ayrılmak zorunda kalmış ve Türkiye'nin takip ettiği ısrarlı politika sonucu Şubat 1999'da Öcalan yakalanıp Türkiye'ye getirilmiştir. Öcalan'ın yakalanması, örgütü çöküşün ve dağılmanın eşiğine getirirken 11 Eylül saldırılarının etkisi ile teröre karşı küresel mücadele ve küresel bir bilincin artması sonucunda PKK, 2002 yılında ABD ve Avrupa Birliği tarafından terör örgütleri listesine eklenmiştir. PKK ise bu durum karşısında sekizinci kongresini düzenleyerek (2002) PKK dağıtılıp KADEK (Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) kurulmuş ve lideri Öcalan seçilmiştir (Fayganoğlu ve Fayganoğlu, 2023, s. 189).

Buraya kadar PKK merkezli gerçekleştirilen terör eylemleri genel bir çerçevede verilmiştir. Verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere zamanla terör saldırılarını arttıran PKK'ya karşı güvenlik güçleri ciddi asker ve sivil kayıpları yaşamıştır. Bu kayıplar karşısında Türkiye acil ve gerekli tedbirleri alarak çözümler üretmiştir. Böylece PKK hedeflerine ulaşamamıştır. Bu tedbirlerden insan kaybını en aza indirenler arasında EYP, mayın, uzaktan kumandalı patlayıcı, roketatar gibi saldırılara karşı güvenliği arttıran personel nakil araçları ZPTlerin ve ZMAların tedarik edilip sahada kullanılması gelmektedir. Terörle mücadelede yaşanan kayıpları azaltmak için ilk olarak tedarik edilen ve Türkiye'de BMC tarafından üretilen Kirpi isimli ZPT araç mayına dayanıklı ve pusuya

karşı etkin koruma sağlayan bir donanıma sahip olması ile güvenlik güçlerine önemli bir destek sağlamıştır (BMC).

Suriye’de devlet egemenliğinin çöküş sürecinden sonra etkinliği artan başta PKK ve YPG olmak üzere terör örgütlerinin Türkiye’nin millî birliğine ve üniter devlet yapısına yönelik oluşturduğu tehdit, bugün de Türkiye’nin en önemli güvenlik sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Bölgesel çatışma potansiyeli göz önüne alındığında, güçlü, caydırıcı ve kendi kendine yetebilen yerli ve millî savunma sanayisine sahip olması Türkiye için göz ardı edilemeyecek bir durumdur. Suriye iç savaşı, Irak’ın bölünmüş yapısı, terör örgütleri PKK ve YPG’nin sınır bütünlüğüne yönelik tehditleri, Kafkasya’daki savaş durumu, Rusya-Ukrayna Savaşı, Yunanistan’daki kıta sahanlığı çatışmaları gibi küresel ve bölgesel riskler-tehditler ve Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin doğal kaynaklarına yönelik tehditler gibi konular Türkiye’nin güçlü bir orduya olan ihtiyacını önceki dönemlere göre ciddi oranda arttırmıştır (İstikbal, 2022, s. 32).

Tırmanan Terör Tehdidi ve Türk Savunma Sanayisi

Tarih boyunca savunma sanayisi ülkeler için son derece önemli olmuştur. Büyük güç olmayı hedefleyen ülkelerin temel önceliklerinden biri de savunma sanayisinin geliştirilmesidir. Birinci Dünya Savaşı’nın ve İkinci Dünya Savaşı’nın galiplerini güçlü bir savunma sanayi belirledi. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından başlayan Soğuk Savaş, dünyayı iki kutba böldü ve büyük çaplı bir silahlanma yarışı başladı ve bunun sonucunda savunma sanayi dünyada hızla gelişti. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte savunma sanayinin öneminin azaldığına dair bir algı oluştu. Ancak terör tehdidi büyüdükçe bunun yanlış olduğu kısa sürede ortaya çıktı. Dünya genelinde savunma sanayine yapılan yatırımlar özellikle 11 Eylül 2001 İkiz Kuleler saldırılarından sonra artmaya başladı (Ateş, 2020, s. 66).

Bugün itibariyle Türk savunma sanayisi gelişen ve gelişmekte olan ülkelerle karşılaştırıldığında birçok alanda ilerlediği ve Türkiye’nin ekonomisine yaptığı katkılar somut olarak ortaya çıkmaktadır. Dış politika ve güvenlik alanında bağımlılığı düşürerek Türkiye’nin otonomisine yaptığı katkının yanında istihdam, ticaret hacmi, ihracat, artan şirket sayısı, küresel rekabet gücü kazanan kamu kurumları ve özel sektördeki şirketler, dünyada ilk yüze giren firma sayısındaki artış gibi somut göstergeler, Türk savunma sanayisinin ekonomi-politik katkılarını işaret etmektedir (İletişim Başkanlığı, TY, s. 107).

Türkiye’de Milli Güvenlik Kurulu (MGK), 1980’den 1991’e kadar Güneydoğu Anadolu’daki bölücü terör saldırıları başta olmak üzere iç tehditlere karşı güvenlik uygulamalarını güçlendirmiş ve bu bölgede özel tedbirleri öngören bir politika geliştirmiştir (Kalyon, 2008, 263). Soğuk Savaşın sona erdiği 1990’lı yıllarda Avrupa ülkelerinin askerî harcamalarında düşüş yaşanırken Türkiye’de yükselmesinin sebebi terörle mücadele ve yaşanan ekonomik krizlerdir (İletişim Başkanlığı, TY, s. 91).

1990’lı yıllar Türkiye için şiddet ve terör olaylarının arttığı, çevresinde Körfez savaşı gibi sıcak savaşların yaşandığı yıllar olmuş bu olumsuz gelişmeler neticesinde savunma bütçesinin hızla yükselmek zorunda kaldığı bir dönem olmuştur. Türkiye’nin ABD’den satın aldığı silahların toplam tutarı 1995 yılında 536 milyon dolarla en düşük seviyedeyken, 1997 yılında bu miktar 1,2 milyar dolarla rekor bir seviyeye ulaşmıştır. Bunun nedenleri arasında PKK ile mücadelenin bu dönemde hızlanması ve Türkiye’nin etrafındaki istikrarsızlık yer almıştır (Kalyon, 2008, 254). Bunlardan başka son yirmi yıl incelendiğinde askerî personel sayısı düşerken Türkiye’nin askerî harcamaları iki katına çıkmıştır. 2000 yılında Türkiye’nin net askerî harcamaları 10 milyar dolarken bu rakam 2019 yılında 20,6 milyar dolara yükselmiştir. Aynı şekilde tüm dünyada askerî harcamalarda Türkiye’dekine benzer bir süreç yaşanmakta, aynı oranda bir artış

gözlemlenmektedir. 2000 yılında tüm dünyanın askerî harcamaları 742,4 milyar dolarken, bu rakam 2019'da 1,86 trilyon dolara yükselmiştir (İletişim Başkanlığı, TY, s. 51-52). Türkiye son dönemde güvenlik politikasında önemli bir değişikliğe giderek güçlü bir savunma sanayi altyapısı inşa etmeye ağırlık vermeyi tercih etmiştir (İletişim Başkanlığı, TY, s. 9). Son dönemdeki atılımla Türk savunma sanayi, TSK'nın etkinliğini artırırken dışa bağımlılığı azaltmakta ve ülke ekonomisine yönelik tehditlere karşı caydırıcılığı güçlendirmektedir.

Türkiye'nin 2000 yılında 1,18 milyar dolar düzeyinde bir askerî ithalatı varken, bu rakam 2020 yılında 86 milyon dolara gerilemiştir. Bu sonuç önemli bir gelişmenin göstergesidir. Türkiye'nin askerî harcamalarının 2000 yılında 10 milyar dolardan 2020 yılında 20,6 milyar dolara çıktığı da hesaba katıldığında, artan askerî harcamalar karşısında düşen askerî ithalat rakamları biraz önce ifade edildiği gibi Türkiye'nin askerî ihtiyaçlarının çok büyük bir kısmını kendisinin karşılamaya başladığını ve harcamaların daha çok içeride araştırma, geliştirme ve üretim süreçlerinde yapıldığını göstermektedir (İletişim Başkanlığı, TY, s. 57). Nitekim son yıllarda Türkiye'nin kendine özgü yerel, ulusal ve özgün platform ve sistemlere sahip olduğu, hatta bazı durumlarda dünya ve dünya çapında önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Suriye'den Ermenistan'a, Ukrayna'ya kadar tüm dünyada Türk insansız hava araçlarının ve SİHA'ların başarısının konuşulduğu günümüzde, bu sistematik yaklaşımın katkısı inkâr edilemez. (Under, 2021, s. 125). Ayrıca ulusal ölçekten küresel ölçeğe terör irdelendiğinde yüzyılımızda terör olaylarının sayısının ve çeşidinin arttığı görülmektedir. Günümüzde güvenlik her zamankinden daha çok ön planda tutulmak durumundadır. Dünyada özellikle teknolojidaki ve reel politikadaki yaşanan değişim ve dönüşümün baş döndürücü bir hızla devam edeceği ve bu kapsamda güvenlik ortamının sürekli olarak değişeceği ve belirsizliğinin buna paralel olarak artacağı görülmektedir. Bu durum devletin bekası ve milletin güvenliği, refahı için sürekli bir güvenlik ve savunma stratejisi geliştirme zorunluluğunu beraberinde getirmektedir (Pirinççi ve Yeşiltaş, 2022).

Zırhlı Araçların Teröre Karşı Rolü

Bu çalışmada terörle mücadelede savunma araçlarından kara araçları üzerinde durulmaktadır. Kara araçları savunma sanayi ürünleri arasında önemli bir yere sahiptir. Kara araçları arasında Paletli Zırhlı Araçlar, Tekerlekli Zırhlı Araçlar, Taktik Tekerlekli Zırhlı Araçlar, İstihkam Araçları, İnsansız Kara Araçları ve Kara Araçları Alt Sistemleri bulunmaktadır (Bayraktar ve Gündüz, 2023, s. 7).

Zırhlı araçlar Türk ordusuna ilk kez 1928 yılında Fransa'dan satın alınarak Maltepe Piyade Atıcılık Okulu'na eğitim amaçlı teslim edilen Renault FT-17 tankıyla girmiştir. Daha sonra Sovyetler Birliği'nden tank satın alındıktan sonra 1934 yılında Lüleburgaz'da ilk muharebe tank birliği taburu olarak kurulmuştur. İlk kez 1937 yılında Ankara'da Cumhuriyet Bayramı'na tank ve zırhlı araçlardan oluşan bir kıta katılmıştır. Daha sonra yerli tank yapımı çalışmalarına başlanmış ve 1943'te bir Ford motoru ile şasisi Kırıkkale'de yapılan ve teçhiz edilen ilk yerli tankın çalışmaları yapılmıştır. Fakat altyapı yetersizliği nedeniyle ilk yerli tank üretimi deneyimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Demirdağ, 2020, s. 8 vd.). Türk Zırhlı Birliklerinin kuruluşundan 1947 yılına kadar belirli bir tank türü olmamıştır. Farklı ülkeler tarafından satın alınan ve dost ülkelerin bağışladığı tanklar envanterde bulunmaktaydı. Ancak ABD'nin başlattığı Marshall Planı askerî yardımı kapsamında sağlanan tanklar tank sınıfına geçince zırhlı birlikler bir standarda kavuşmuştur (Engin, 2020, s. 42). Bilindiği gibi bu süreçte Türk ordusu silah ve teçhizat bakımından ABD'ye bağımlı hale gelmiş, yerli ve millî savunma sanayi gelişmemiştir. Kıbrıs Harekâtı ve sonrasında yaşanan ambargolar ile yerli ve millî

savunma sanayinin önemi ve gerekliliği anlaşılacak bu alanda çalışmalara önem verilmiştir (Kurt ve Şehitoğlu, 2021, s. 60-62)

Günümüzde tanklar ve zırhlı araçlar; ateş gücünü, hareket kabiliyetini ve balistik korumayı birleştiren donanımlarıyla savaş alanında ya da terörle mücadele sahasında ihtiyaç duyulan kritik sistemlerdir. Örneğin II. Dünya Savaşı'nda adından söz ettiren tanklar, 1991 Körfez Savaşı ve 2003 Irak Savaşı'nda da kara operasyonlarında birincil silah olarak kullanılmıştır (Demirdağ, 2020, s. 4-7).

Özetle askerî kara araçları, savunma ve güvenlik amacıyla özel olarak tasarlanmış ve zırhla donatılmış araçlardır. Bu nedenle güvenlik güçlerinin ve askerinin en önemli partnerleri arasındadır. Bu araçların operasyon ve lojistik başarıları göz önüne alındığında, zırhlı araçların özelliklerinin doğru bir şekilde değerlendirilmesi ve seçilmesi gerekmektedir. Ayrıca araç seçiminde operasyonun yapılacağı mekânın, çevrenin özellikleri de önemli bir faktördür. Coğrafi özellikler bir aracın sürüş davranışını ve performansını etkilemektedir. Bu nedenle doğru aracı seçerken bu zırhlı araçların coğrafi şartlara uygunluğu göz önünde bulundurulmalıdır (Çetinkaya ve Demirel, 2023, s. 37).

Türk yapımı tanklar, ZPT ve ZMA, yüksek düzeyde zırh koruması, personel taşıma kapasitesi ve geniş iç alanıyla öne çıkmaktadır. ZMA özellikle savaş alanına aktif olarak katılmak ve düşman hedefleriyle etkili bir şekilde savaşmak için tasarlanmıştır. Bu araçlar yüksek ateş gücü, hedef tanıma kabiliyeti, zırh delici mermilere karşı dayanıklı silah sistemleri gibi özelliklere sahiptir (Çetinkaya ve Demirel, 2023, s. 39-40). Bu yönleriyle ZMA'lar ve ZPT'ler devletlerin güvenlik güçleri için kara savaşlarında ve terörle mücadelede en önemli ihtiyaçları arasında yer almaktadır.

Terörle mücadelede operasyon yapılırken hendekler, barikatlar ve patlayıcı cihazlar (EYP'ler) gibi faktörler askerî operasyonlarda sıklıkla karşılaşılan zorluklar arasındadır. Bu tür operasyonlarda yüksek ateş gücü ve mühimmat tüketimi gibi faktörler de oldukça önemlidir. Avantajlı özellikleri arasında yüksek manevra kabiliyetine sahip bir araç, engellerin üstesinden gelme yeteneği, güçlendirilmiş zırh ve küçük boyutları ile yer alıp güvenlik güçlerine önemli avantajlar sağlamaktadır. Ayrıca dağlık bölgelerde EYP'ler, mayınlar, tanksavar füzeleri ve zorlu arazi koşulları gibi faktörler önemli riskler oluşturmaktadır. Zırh kabiliyetleri, erken uyarı sistemleri, ateş gücü, araç performansı, lojistik kabiliyetleri gibi kabiliyetler bu tür operasyonlarda kritik öneme sahiptir. Türkiye'de yerli savunma şirketleri tarafından üretilen Altuğ ZMA 8x8, Kaplan YN ZMA ve Altuğ APC 8x8 gibi araçlar dağlık bölgelerdeki operasyonlar için uygun seçenekler arasında yer almaktadır (Çetinkaya ve Demirel, 2023, s. 67-68).

Terörle mücadelede Türk askerinin dağlardaki operasyonları 1980'lerde ve 1990'larda olduğu gibi günümüzde de devam etmektedir. Dağlık bölgelerdeki en büyük tehlike EYP'ler ve tanksavar füzeleri gibi silahlardan kaynaklanmaktadır, ayrıca arazinin dik ve engebeli yapısı ulaşımı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle zırh yetenekleri, erken uyarı sistemleri, ateş gücü, araç performansı ve lojistik yetenekleri gibi yeteneklere sahip araçların tedarikine güvenlik güçleri (asker, jandarma ve polis teşkilatları) tarafından öncelik verilmektedir. Bu araçların özelliklerini ele alıp karşılaştırma yapan çalışmada yerli firmalar tarafından üretilen araçlar karşılaştırılmıştır. Bu analiz sonucunda BMC tarafından üretilen Altuğ ZMA 8x8 birinci, FNSS Kaplan YN ZMA ikinci, BMC Altuğ ZPT 8x8 ise üçüncü sırada yer almıştır. İlgili çalışmada yine analiz sonuçlarına göre BMC Altuğ ZMA 8x8, açık düz arazide manevra kabiliyeti ve hızı, sessizlik ve gizlilik özellikleri nedeniyle açık saha operasyonlarında diğer rakiplerine göre birinci sırada yer almaktadır (Çetinkaya ve Demirel, 2023, s. 64-65). Askerî zırhlı araçların operasyonun başarısına doğrudan etkisi bulunmaktadır. Bu araçların temel amacı lojistik faaliyetlerin sağlanmasıdır. Çünkü zırhın kalitesi, ateş gücü, hendeği geçme yeteneği, engel aşma

yeteneği, manevra kabiliyeti gibi pek çok kriter önemlidir. Ancak asıl önemli nokta ister savaşta ister barışta olsun, personelin ve taşınan malzemelerin güvenli bir şekilde varış noktasına ulaşmasını sağlamaktır. Bu nedenle askerî araçların lojistik performans açısından değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Çetinkaya ve Demirel tarafından yapılan çalışmanın analizleri sonucunda BMC Altuğ ZPT 8x8, yerli savunma sanayinin ürettiği araçlar arasında yukarıda belirtilen yönlerden birinci sırada yer almıştır. Yine aynı analizde BMC Altuğ ZMA 8x8 ikinci olurken BMC Kirpi I 6x6 üçüncü olmuştur (2023, s. 64-65). Anlaşılacağı üzere terörle mücadelede yerli savunma şirketlerinden BMC ürettiği yüksek güvenli ve ihtiyaçları karşılama yönünden en iyi araçları tedarik eden firma olarak dikkat çekmektedir. Bu nedenle yerli ve millî savunma sanayisinin ordunun ve emniyet güçlerinin ihtiyaçlarını yerli imkanlarla ve istenilen seviyede karşılaması teröre karşı mücadelede önemli kazanımlar sağlamıştır.

Terörle Mücadelede Önemli Bir Savunma Sanayi Partneri: BMC

Türk savunma sanayisinin gelişiminde 1920'li yıllardan itibaren kamu sektörü kadar özel girişimlerin de payı vardır. Erken tarihlerde önemli yatırımlarda bulunan Nuri Killigil, Nuri Demirağ ve Şakir Zümre bu durumun en açık örnekleridir (İletişim Başkanlığı, TY, s. 94). Bu dönemde yerli ve millî savunma sanayi oluşturulmaya önem verilmiştir ancak daha sonra yaşanan II. Dünya Savaşı ve sonrasında tehditler Türkiye'nin savunma sanayisini olumsuz etkilemiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyetlerin Türkiye'yi açıkça tehdit etmesi ve Türkiye'den toprak talep etmesi, Türkiye'nin tüm güvenlik politikasının odağını değiştirmesine neden olmuştur. Acil güvenlik kaygısı ile Türkiye o dönemde kurulan Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı'na (NATO) katılmıştır. Türkiye, önce Truman Doktrini, ardından Marshall Yardımı ve NATO'nun gerektirdiği standartlar çerçevesinde aldığı sübvansiyon ve desteklerle ordusunu modernize etmiştir. Ancak Türkiye bu "emanet" silah ve teçhizatın, bir "düşmana" karşı kullanılamayacağını 1964 Kıbrıs krizinde "Johnson" mektubunda öğrenmiştir. Türk savunma sanayisinin yerliliği ve milliliğinin artık bir zorunluluğa dönüştüğü asıl gelişme ise 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı olmuştur (Erdoğan, 2021, s. 97).

NATO ülkelerinden savunma ekipmanı satın alınması Türkiye'nin savunma sanayi bakımından müttefik ülkelere bağımlılığını artırırken, Kıbrıs'ta barışı koruma misyonu sonrası uygulanan ambargo da ciddi ulusal güvenlik sorunlarına yol açmıştır. 1974-1985 yılları arasında savunma sanayinin vakıflar aracılığıyla desteklenmesine yönelik çalışmalar yapılmışsa da sonuçlar beklendiği gibi olmamıştır. Bu nedenle 1983 yılında devlet desteğiyle TSK'nın ihtiyacı olan mühimmat, muharebe silahları, teçhizat, makine, cihaz, sistem ve her türlü malzemenin üretimi, temini ve teslimi için fabrikalar kurulmuştur. Bu firmalar arasında TUSAŞ, ETA ve Aksa Makina yer alırken sürecin gözetim ve takibini Savunma Donatım İşletmeleri Genel Müdürlüğü üstlenmiştir (İstikbal, 2022, s. 34). Türkiye'nin az önce ifade edilen tehdit ve sorunları yaşamamasından sonra ülkede yerli ve millî savunma sanayinin geliştirilmesi için Savunma Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (SSGDİ, SAGEB)⁵, 7 Kasım 1985 tarihinde ve 3238 Sayılı Kanun ile kurulmuştur. 1985-2006 yılları arasında Türk savunma sanayi altyapısı millî bir sektör haline gelmeye başlamıştır. 3238 Sayılı Kanun Türkiye'ye yeni bir savunma sanayi anlayışı il esnek ve hızlı işleyen bir sistem kazandırmıştır (Pirinççi ve Yeşiltaş, 2022, s. 280).

⁵ Savunma Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, 1990 yılında Savunma Sanayii Müsteşarlığı'na dönüşmüştür. Günümüzde ise Savunma Sanayii Başkanlığı (SSB) adını almıştır.

Terör örgütü ile mücadelede terör saldırılarının büyük kayıplara neden olması zırhlı araçlara olan ihtiyacı doğurmuştur. Bu konuda ciddi bir zırhlı araç açığı olan güvenlik güçleri (Kara Kuvvetleri, Jandarma ve Emniyet teşkilatı) terörle mücadelede etkin ve en az kayıpla operasyon yapmak için yerli imkanlarla geliştirilen ZMA ve ZPT adıyla bilinen üst düzey güvenlik ve müdahale araçlarının tedarikine başlamıştır. Bu araçların envantere sayısının ve terörle mücadele sahasında rolünün artması sayesinde terörle mücadelede güvenlik personeli kaybı en aza indirilmiştir. Diğer taraftan terör örgütünün hedeflerine ulaşması engellenmiş ve başarıya ulaşamayan daha çok kayıp veren terör örgütünün zayıflamasına ve saldırılarının da azalmasına zemin hazırlanmıştır. Bu durum terör örgütü PKK'nın öğrenen örgüt modeliyle strateji ve yöntem değiştirmesine neden olurken savunma tarihinde ve terörle mücadelede bu gelişmelerin takibinin ve analizinin yapılması ile terör örgütünün evrildiği süreç ve yapılanmalar daha iyi öngörülebilmesi Türkiye'nin terörle mücadelesinde avantaj doğuracaktır.

Bu durum terörle mücadeledeki veriler incelendiğinde de görülmektedir. Türkiye'de PKK ile mücadelede TSK'nın 2013 yılı itibarıyla durumu dünya genelinde başarı kabul edilen 1'e 7'i oranının tam tersidir. Normalde oran bakımından 1 teröriste karşı 7 güvenlik personelinin kaybı başarı kabul edilirken Türkiye'nin terörle mücadelede 1 güvenlik görevlisine karşı 8 teröristi etkisiz hale getirdiği görülmektedir. Bu oran özellikle son dönemde mücadelede değişen konseptle birlikte daha arttığı düşünülmektedir (Yıldırımoglu, 2019, s. 60). Bu oranların başarılmasında zırhlı araçların payı önemlidir. Bu noktada zırhlı araç üreterek TSK ve kolluk personelinin güvenli bir şekilde naklini sağlayan, terör operasyonlarında ve toplumsal olaylara müdahale sırasında kullandığı zırhlı araçları üreten önemli firmalardan biri yerli bir firma olan BMC'dir.

BMC Otomotiv ve Ticaret A.Ş., 1964 yılında İzmir'de %74'ü yerli sermaye ile kurulmuş ve 1999 yılında askerî araç üretimine başlamıştır. BMC özel bir şirket olarak Emniyet, Jandarma ve TSK'nın ihtiyacı olan araçları, Ar-Ge'ye önem vererek sürekli daha iyi imkanlarla ve teknolojilerle donatarak karşılamış ve karşılamaya devam etmektedir. BMC, TSK'nın envanterine girmek üzere olan Altay Tankı üretimi yanında ZMA ve ZPT grubunda ürettiği Altuğ, Kirpi, Vuran ve son olarak geliştirilen Amazon araçları ile iç ve dış tehditlere karşı etkin bir savunma ve operasyon yapılmasına katkı sağlayan millî ve yerli savunma firması olmuştur (BMC).

BMC, Türk savunma sanayisinde ana muharebe tankları, topçu sistemleri, zırhlı araçlar, askeri kamyonlar, lojistik destek araçları vb. çeşitli tiplerde askerî kara araçları ile geniş bir ürün yelpazesine sahiptir. BMC ayrıca mühimmat ve eşya taşıma, topçu araçları, kurtarma araçları, yakıt ve su depolama platformları gibi birçok alanda kullanılmak üzere tekerlekli taktik araçlarını üretmektedir (Dünya Gazetesi). Kirpi, Vuran, Altuğ ve Amazon gibi ZMA ve ZPT araçları güvenlik güçlerinin güvenli şekilde görev yapmasına katkı sağlarken BMC, ürettiği araçlarla sıcak çatışma bölgeleri, zorlu iklim ve coğrafi koşullarda sorumluluk üstlenerek TSK ve güvenlik güçlerinin sahadaki en önemli partnerlerinden biri olmayı sürdürmektedir. Öyle ki BMC tank taşıyıcı, mayına dayanıklı ve balistik koruma seviyesi yüksek personel taşıyıcı BMC Midilux-Z, toplumsal olaylara müdahale aracı (TOMA) gibi özel araç üretimlerini de gerçekleştirmektedir (Anadolu Ajansı, 2022).

BMC özellikle terörle mücadelede ZPT ile güvenlik güçlerine önemli avantaj sağlamıştır. Bilindiği gibi zırhlı personel taşıyıcılar, yardımcı savaş araçlarıdır. ZPT'lerin amacı; "bir zırhlı birlik harekâtında, piyadenin yollara bağlı kalmadan çatışma alanına güvenli biçimde taşınmasını sağlamaktır. Bu tür araçlarda silah olarak gövde üzerinde bağlı bir makineli tüfek veya 20 mm, 25mm'lik top bulunur. ZPT araçlar 6-12 tam donanımlı asker taşıyabilirler" (Engin, 2007, s. 4). BMC'nin 2009 yılında üretimine başladığı Kirpi serisi

araçları ile mayın ve EYPlere karşı koruma sağlamaktadır. Kirpi projesi ile mayına karşı korumalı araçların yurt içi özgün tasarımının gerçekleştirilmesi ve böylece kara platformu alanında sistem tasarımı, entegrasyonu ve üretimi konusunda mevcut sanayi altyapısının güçlendirilmesi hedeflenmiştir (Bayraktar ve Gündüz, 2023, s. 21). Kirpi aracının 4x4 ve 6x6 olmak üzere iki modeli bulunmaktadır. BMC, 2015 yılında üretimine başladığı Vuran isimli aracın Kirpi serisine göre manevra ve hareket kabiliyeti yüksektir. Vuran serisi daha çok terörle mücadelede güvenlik güçlerine sahada yardımcı olmaktadır. Operasyonlarda, sınır görevlerinde, devriye gezilerinde, keşif ve güvenlik operasyonlarında kullanılmaktadır. 2015 yılında BMC'nin üretmeye başladığı Amazon serisi ise Kirpi ve Vuran'a göre hem daha küçük hem de hareket kabiliyeti daha yüksek zırhlı araçlardır. Altuğ adı verilen ZMA ve ZPT modelleri ise en son teknolojilerle donatılmış olup, lazer uyarı sistemi, aktif koruma sistemi, üst düzey balistik koruma sistemi, yangın algılama sistemi ve yangın takip atışları gibi birçok özelliğe sahiptir. Altuğ modelinin tekerlek sistemi sayesinde bu model, sert ve asfaltsız arazide daha fazla hareket kabiliyetine sahiptir (Çetinkaya ve Demirel, 2023, s. 47-48).

BMC'nin ürettiği zırhlı Amazon 4x4 (UKS - Uzaktan Kumanda Sistemli) aracı, insansız, uzaktan kumanda ile kullanılabilir özelliğine sahiptir. Meskûn mahal ve asimetrik savaş ortamları için özel olarak geliştirilmiş olan bu araçlar BMC'nin yenilikçi teknolojisinin son ürünlerinden biridir (BMC).

BMC aynı zamanda TSK için Altay tankını üretmeye başlamış 2 adet Altay tankı testler için TSK'ya teslim edilmiştir. Testlerden sonra onaylanması durumunda Altay'ın seri üretimine geçilecektir. Millî imkânlarla geliştirilen bu ilk millî tank ismini, Dumlupınar Meydan Muharebesi sonrasında düşmanın geri çekilmesini sağlayarak İzmir'e giren, Kurtuluş Savaşı kahramanlarından biri olan Orgeneral Fahrettin ALTAY'dan almıştır (Demirdağ, 2020, s. 11). Altay, Türkiye'nin geliştirdiği 3+ nesil ana muharebe tankıdır. Günümüzün ve geleceğin muharebe koşullarının karşılanması amacıyla geliştirilen Altay ana muharebe tankı üretim programının temelleri, Savunma Sanayii Başkanlığı ile BMC arasında 9 Kasım 2018 tarihinde imzalanan seri üretim sözleşmesi çerçevesinde atılmıştır. Programın ana yükleniciliğini üstlenen BMC, sözleşme kapsamında 250 adet Altay üreterek TSK'ya teslim edecektir. Projede büyük çoğunluğu yerli alt yüklenicilerden oluşan 200'e yakın alt yüklenici yer alacaktır. 23 Nisan 2023 tarihi itibarıyla program doğrultusunda 2 adet Altay Tankı üretilmiş olup testler için TSK'ya teslim edilmiştir (BMC).

Türkiye'nin en büyük ticari ve askerî araç üreticilerinden biri olan BMC, geniş bir ürün yelpazesine sahip ürünlerini, yüksek kalite standartlarını koruyarak, nitelikli işgücü ve geniş üretim kapasitesiyle üretmektedir. BMC İzmir, İstanbul, Ankara ve Sakarya'daki Ar-Ge ve üretim tesislerinde üretim yapmaktadır. Otobüslerden kamyonlara, zırhlı mayın karşı tedbir araçlarından taktik tekerlekli araçlara, paletli araçlardan insansız kara araçlarına kadar çok çeşitli konfigürasyonlarda ticari ve savunma araçlarını başarıyla geliştirip üreten BMC, kurulduğu günden bu yana 80'den fazla ülkeye ihracat yapmıştır. BMC ihracat ürünleriyle Türkiye ekonomisine yaklaşık 10 milyar dolar katma değer sağlamıştır⁶ (BMC). 2022 yılında Türk savunma sanayisinin kara araçlarında yaptığı 428

⁶ BMC "1966'da Leyland ismiyle TM Serisi kamyonlarla ilk üretim başladı. 1973'te Türkiye'nin ilk Otomotiv Dökümhanesi BMC bünyesinde kuruldu. 1975'te Türkiye'de ilk dizel motor üretimi gerçekleştirildi. 1976'da Ege Bölgesi'ndeki ilk Çıraklık Eğitim Merkezi BMC bünyesinde açıldı. 1986'da ilk turbo motorlu araçlar Fatih Serisi kamyonların üretimine başlandı ve Cummins Engine Company ile lisans anlaşması imzalandı. 1990'da MD Serisi hafif ticari araç üretimine başlandı. İlk defa bir Türk firması, Renç Koçibey'in pilotluğunu yaptığı (6x6) özel bir kamyonla Paris Dakar Rallisi'ne katıldı. Doğanlar Otobüs Fabrikası devreye alındı. 1995'te ilk defa bir Türk otomotiv şirketi ISO 9001 Kalite Belgesi aldı. 1996'da Fikri ve sınai mülkiyeti bir Türk firmasına ait, %100 yerli ilk kamyon 'Profesyonel Serisi' üretildi." (BMC).

milyon dolarlık ihracatın yüzde 45'ini BMC gerçekleştirmiştir (Anadolu Ajansı, 2022). Yine 2022 yılında ürettiği araçları ile Türkiye'de kara aracı üreticileri arasında birinci olan BMC, savunma sanayisi üreticileri içinde ise 5'inci sırada yer almıştır (Dünya Gazetesi). BMC, 2024 yılında kuruluşunun 60. yılını kutlarken Savunma ve Havacılık Sanayi İhracatçıları Birliği verilerine göre 2023'te askerî kara araçlarında toplam ihracatın yüzde 52'sini tek başına gerçekleştirerek 2023 yılını da ihracat lideri olarak tamamlamıştır (Sektörel Tanıtım).

2023 yılında Teknofest İzmir'de prototipi sergilenen ilk yerli ve zırhlı SUV aracını BMC üretecektir (Anadolu Ajansı, 2023). Terörle mücadelede Jandarmanın kullanımına sunulacak Türkiye'nin ilk zırhlı SUV aracı BMC Tulga, yerli ve millî savunma sanayisinin geldiği noktayı göstermesi bakımından da önemlidir.

Sonuç

Bir devlet için en mühim güvenlik unsuru kendisini çevreleyen komşular çemberinin yapısıdır (Armaoğlu, 2019, s. 221). Bu komşu yapısı dostane ise sorun teşkil etmeyecektir ama istikrarsız bir devlet yapısı (Irak, Suriye), tehditkâr ve yayılmacı bir devlet yapısına (Rusya, Yunanistan) sahip ise sürekli güvende kalma, korunma kaygısı ve sorunları bir ülkeyi meşgul edecektir. Türkiye için bu durum gayet açık bir şekilde görülmektedir. Millî güvenlik, Türkiye'nin günümüzde de en önemli sorunlarından biridir. Ayrıca bir ülkenin ulusal savunmasının güçlü olmasının koşulları arasında savunma sanayisinin gelişmiş ve kendi kendine yetebilen bir yapıda olması da bulunmaktadır.

Cumhuriyetin kurulması ile başlayan savunma sanayinde Mustafa Kemal Atatürk'ün en büyük özelliği yerli üretim çalışmalarına destek vererek yeni cumhuriyetin bağımsız ve ilelebet olmasını sağlamak istemesiydi. Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923'te kurulmasından sonra, Türkiye'nin bulunduğu coğrafi konumu, jeopolitik, jeoekonomik ve jeostratejik özellikleri Türk Savunma sanayisinin geliştirilmesini zorunlu kılmıştı. Hem coğrafyanın getirdiği zorunluluk hem de dünyanın değişen düzenine ve dengelerine ayak uydurma isteği modern ve teknik altyapısı kuvvetli bir savunma sanayisini doğurmuştur.

Türkiye'de "terör olayları" açısından 1993 yılı önemli bir yıl olmuştur. Dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal ani bir şekilde hala kuşkuları giderilemeyen bir kalp krizi ile vefat etmiş, Bingöl-Elazığ kara yolunda 24 Mayıs 1993'te 33 asker şehit olmuş, Sivas'ta 2 Temmuz 1993 tarihinde Pir Sultan Abdal Kültür Derneği tarafından organize edilen şenlikler sırasında Madımak Oteli yakılmış ve 33'ten fazla insan vefat etmiş, Erzincan Başbağlar köyünde PKK tarafından 5 Temmuz 1993 tarihinde 33 vatandaşımız şehit edilmiş, yine PKK tarafından Erzurum ilçesi Çat'ın Yavi Mahallesi'nde 25 Ekim 1993'te PKK'lı teröristler 33 vatandaşı şehit etmiş ve 17 Şubat 1993 tarihinde suikast olduğu düşünülen uçak kazası ile dönemin Jandarma Genel Komutanı Eşref Bitlis şehit olmuştur. Burada ifade edilenlerin dışında askerî, siyasî, sivil olmak üzere birçok insanın hayatını kaybettiği saldırı ve olayların yaşandığı bir dönem olan 1993 yılı ve sonrasındaki yıllarda terör saldırılarına karşı güvenlik politikalarına daha çok önem verilmiştir. Bu kapsamda zırhlı araç ile personelin nakli, personelin EYP vb. tuzaklara ve saldırılara karşı korunması için mayınlara, bombalara karşı da güvenli araçların acil ihtiyacını karşılayacak girişimler ön plana çıkmıştır. Bu amaçla yerli bir firma olarak BMC, 1999 yılında zırhlı araçlar üreterek terörle mücadele başta olmak üzere millî güvenlik konusunda ulusal savunmaya katkı sağlamıştır. 1999 yılından günümüze teknik donanımı ve modern yapılması ile BMC dünya standartlarında öne çıkmayı başarırken aynı zamanda millî olması yönüyle de önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Akdoğan, H. (Der.). (2019). *PKK Terörünün Analizi Türkiye Terör Olayları Veri Tabanı (2004-2018)*. İstanbul: SETA.
- Anadolu Ajansı. (2022). <https://www.aa.com.tr/tr/savunma-sanayisi/askeri-kara-araci-ihracatinin-lideri-bmc-/2769077> [Erişim tarihi: 12.02.2024.]
- Anadolu Ajansı. (2023). <https://www.aa.com.tr/tr/savunma-sanayisi/jandarmanin-yerli-suv-araci-ilk-kez-ortaya-cikti/3001875> [Erişim tarihi: 14.02.2024.]
- Armaoğlu, F. (2019). *Türk Siyasi Tarihi*. İstanbul: Kronik Yayınları.
- Ateş, E. (2020). Savunma Sanayi Sektörünün İhracat Rekabet Gücünün Belirlenmesi: Türkiye Örneği. *Congress on Scientific Researches and Recent Trends 7*, 6-9, December 2020, Baku Euroasian University, Baku: Azerbaijan Book of Full Texts Volume-1, 65-77.
- Bayraktar, B. ve Gündüz, N. K. (2023). *Savunma Sanayimiz ve Ekonomiye Etkileri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Birand, M. A. (1992). *APO ve PKK*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- BMC. <https://www.bmc.com.tr/savunma-sanayi> [Erişim tarihi: 01.02.2024]
- Bruinessen, M. V. (2005). *Kürdistan Üzerine Yazılar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cumhuriyet Gazetesi*. 1984.08.18.
- Çetinkaya, A. F. ve Demirel, N. (2023). Askeri Operasyonlarda Araç Seçimi: Karar Verme Sürecinde Kullanılabilecek Analitik Yaklaşımlar. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi TÜDAD*, 6(3), 35-72.
- Demir, C. K. (2008). Öğrenen Örgütler ve Terör Örgütleri Bağlamında PKK. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(19), 57-88.
- Demirdağ, E. (2020). Tank ve Zırhlı Araçların Tarihçesi. *Aselsan Dergisi*, 105, 4-11.
- Demirel, E. (2005). *Geçmişten Günümüze PKK ve Ayaklanmalar*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Dünya Gazetesi. (2023). <https://www.dunya.com/foto-galeri/otomotiv/iste-bmcnin-askeri-araclari-galeri-678465> [Erişim tarihi: 15.02.2024]
- Engin, T. (2007). *Türk Ordusunda Zırhlı Birlikler*. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Erdinçler, R. E. (2021). *Türkiye'de Ulusal Güvenlik ve Savunma Sanayii*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Fayganoğlu, K. ve Fayganoğlu, P. (2023). Terör Örgütlerinde Öğrenme ve Değişim: PKK Örneği. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 15(28), 180 - 201.
- Gülsoy, A. F. (2020). *Türk Milli Savunma Sanayii Tarihi: ASELSAN Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- <https://www.msb.gov.tr/Bakanlik/Misyon> [Erişim tarihi: 25.02.2024]
- Hürriyet Gazetesi*. 1987.06.22.
- İmset, İ. (1993). *PKK: Ayrılkçı Şiddetin 20 Yılı (1973-1992)*, Ankara: Turkish Daily News Yayınları.
- İstikbal, D. (2022). *Türk Savunma Sanayii Modeli ve Teknolojik Dönüşüm*. İstanbul: SETA.

- İşeri, R. (2008). *Türkiye’de Etnik Terör: Asala ve PKK Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Atılım Üniversitesi.
- Kalyon, L. (2008). *Cumhuriyet Dönemi Savunma Politikaları*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Karabulut, U. ve Eryılmaz, E. (2016). PKK Terör Örgütü ve Türkiye-Suriye İlişkilerine Etkileri (1991-2003). *Belgi Dergisi*, 11, 17-40.
- Kurubaş, E. (2004). *Kürt Sorununun Uluslararası Boyutu ve Türkiye I-II (1960’lardan 2000’lere)*, Ankara: Nobel Basımevi.
- Mercan, M. (2010). *Uluslararası Terörizm ve PKK Terör Örgütü (1980’den Günümüze)*. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Milliyet Gazetesi*. 1984.08.18.
- Öcalan, A. ve Küçük, Y. (1993). *Kürt Bahçesinde Sözleşti*. Ankara: Başak Yayınları.
- Özcan, M. (2012). *Terörün Matruşkası KCK*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Özcan, N. A. (1999). *PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Özdağ, Ü. (2005). *Türkiye’de Düşük Yoğunluklu Çatışma ve PKK*. Ankara: Üç Ok Yayıncılık.
- Özdağ, Ü. (2007). *Türk Ordusunun PKK Operasyonları (1984-2007)*. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Özgen, C. (2016). Türkiye’nin Savunma Sanayii Politikasının Analizi: Türk Savunma Sanayii Politikası ve Stratejisi Esasları Dokümanı Örneği. *Giresun Üniversitesi Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 191-203.
- Öztürk, S. (2000). *Uyuşturucu Kaçakçısı Terör Örgütü PKK*, Ankara: Köksav Yayınları.
- Palabıyık, A. (2015). Toplumsal Hareketler Bağlamında PKK Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Journal of International Social Research*, 8(39), 511-538.
- Perinçek, D. (2009). *Abdullah Öcalan ile Görüşmeler*, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Pirim, O. ve Örtülü, S. (2000). *Ömerli Köyünden İmralı’ya PKK’nın 20 Yıllık Öyküsü*. İstanbul: Boyut Yayın.
- Pirinççi, F. ve Yeşiltaş, M. (ed.). (2022). *Savunma Politikaları*, İstanbul: SETA.
- Sektörel Tanıtım. (2024). <https://www.sektorel.com/bmc-savunma-sanayi-kara-araclari-ihracatinda-yine-zirvede/> [Erişim tarihi 28.02.2024]
- Sözer, M. A. vd. (2012). Bireylerin Terör Örgütüne Katılmasına Etki Eden Faktörler Üzerine Bir Alan Çalışması: PKK/KCK Örneği. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 3(2), 57-83.
- Şehirli, A. (2000). *Türkiye’de Bölücü Terör Hareketleri ve Devletin Aldığı Tedbirler*, İstanbul: Burak Yayınları.
- Şehitoğlu, Y. ve Kurt, E. (2021). *Türk Savunma Sanayii Tarihi (1834-2020) Dönemler ve Aktörler*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Şimşek, G. (2016). *Terörizmin Finansmanı ile Mücadele Stratejileri ve Yöntemleri: PKK Örneği*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- TC İletişim Başkanlığı. (TY). *Türk Savunma Sanayi*. Ankara: İletişim Başkanlığı Yayını.
- Tekin, A. (1999). *İmralı’daki Konuk*. İstanbul: Nobel Yayınları.

Tercüman Gazetesi. 1987.07.10.

Tercüman Gazetesi. 1993.05.26.

Türk, Ç. (2018). *Uluslararası Terörizm: PKK Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Under, M. (ed.) (2021). *Türk Savunma Sanayinin Yükselişi ve Ambargolar*. İstanbul: STM Savunma Teknolojileri Yayını.

Yaycı, C. (2019). Irak'ta Yaşanan Savaşlar ve Türkiye'ye Etkileri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15(30), 331-352.

Yeşiltaş, M. vd. (2022). Türkiye Terörizm Olayları Platformu Verilerinin Analizi: PKK Terörünün Etkileri (1984-2022). *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 202-253.

Yıldırımoğlu, A. (2019). *Terörün Dönemsellik Bağlamında Trendleri: PKK Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi.

Zengin, R. (2010). *Savunma Sanayisinin Gelişimi ve Türkiye'de Savunma Harcamalarının Ekonomik Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.